

De in deze rubriek gerecenseerde boeken zijn voor uitleen beschikbaar in de Theosofische Bibliotheek te Amsterdam.

BHAJA GOVINDAM, Loof de Heer!, Conversion Productions, Amsterdam, 44 bladzijden, ISBN: 90 76392 18 8, prijs €11.

Shrî Âdi Shankara (ong. 800 n.Chr) geldt als een grote filosofische en godsdienstige hervormer. Hij blies de traditie van de Upanishaden nieuw leven in door de filosofie van Advaita Vedanta opnieuw te formuleren. Zo gaf hij aan het India van de negende eeuw een nieuw godsdienstig elan mee. Dat elan heeft tot op de dag van vandaag stand gehouden.

Shankara staat in de eerste plaats bekend als een groot en begenadigd filosoof.

Minder bekend zijn de vele lofzangen en hymnen die hij schreef ter ere van de grote emanaties van het Absolute in de schepping, zoals Shiva, Vishnu en de Mahâ Devî.

Het loflied 'Bhaja Govindam' is geschreven ter ere van Vishnu die als de 'goede herder' Krishna (Govinda) wordt vereerd. Dit

lied wordt in alle mogelijke vormen en uitvoeringen dagelijks overal in India en daarbuiten gezongen en ten gehore gebracht.

Er gaat een grote samenbindende kracht van uit.

Deze lofzang geeft in de meest eenvoudige bewoordingen de essentie weer van de leer van Vedanta. De Sanskriet-teksten liggen gemakkelijk in het oor en kunnen dus worden gezongen als een bhajan.

Deze uitgave is het tweede deeltje in de reeks van de Ramakrishna Vedanta Vereniging Nederland te Amstelveen en is mede bedoeld als bhajan tekst voor de puja-eredienst in de gebedsruimte.

Het laatste vers van het eerste deel zegt:

'Zonsopgang en zonsondergang, licht en duisternis, winter en lente, zij komen en zij gaan. De tijd zelf danst op en neer. Het leven ebt al spoedig weg. Toch blijft de mens maar hopen. Helaas, hij weet wat dat betreft van geen ophouden. Dwaas die je bent, bid tot Govinda! Bid tot Govinda! Bid tot Govinda!'

From Poimandres to Jacob Böhme: Gnosis, Hermetism and the Christian Tradition geredigeerd door Roelof van den Broek en Cis van Heertum, ISBN 90 71608107, een uitgave van de Bibliotheca Philosophica Hermetica, Amsterdam In de Pelikaan 2000, 432 blz, prijs € 44,28

Ter gelegenheid van de 80-jarige geboortedag van Gilles Quispel, de nestor van de Hermetische Gnosis, organiseerde de Universiteit van Amsterdam een symposium. De veertien gehouden lezingen zijn in bovengenoemd boek opgenomen. De Gnosis (de innerlijke ervaring van een uiteindelijke werkelijkheid) van de antieke oudheid, van de Middeleeuwen en van de vroegmoderne periode wordt besproken vanuit de optiek van Hermetische en gnostische overleveringen, de Hermetische rites, magie, alchemie, de apocalyptische visie, en de invloed van het Hermetische gedachtegoed op het vroege christendom en de middeleeuwse theologen. Men kan er de stelling vinden van het bestaan van de Hermetisch-Christelijke Gnosis als derde component, naast theologie en filosofie.

Het Hermetisch Gnosticisme werd in het midden van de twintigste eeuw gezien als niet meer dan een verzameling populaire Griekse filosofische gedachten. Door de ontdekking in 1940 van de Nag Hammadi-geschriften kwam er een kentering in deze opstelling. Peter Kingsley ver-

Boek & periodiek

---

klaart dit in het openingsartikel *Approaching Ancient Esoteric Tradition*. Het inzicht ontstond dat de geschriften van Hermes Trismegistus voortkwamen uit een onder bepaalde kringen in Alexandrië levende traditie. Men kreeg oog voor de menselijke dimensie, waarbij de wisselwerking tussen leraar en leerling en de moeilijkheden die de leerling ondervindt bij de spirituele ontwikkeling centraal staan. Ook ging men ertoe over om de teksten te bestuderen met de achterliggende vraag naar de bedoeling hiervan en wie van ons voorbereid is om een soortgelijk proces als in de tekst wordt beschreven door te kunnen maken.

Roelof van den Broek stelt in het artikel *Religious Practices in the Hermetic Lodge* dat uit de Nag Hammadi-geschriften, o.a. *Verhandelingen over de Achtste en Negende Hemelsfeer* en uit het C.H. hoofdstuk XIII, het bestaan blijkt van mystieke ervaringen en verschillende graden van inwijding in Hermetische genootschappen. Men treft er de heilige kus aan (zoals later bij de christenen), de doop met de geest en een heilig maal. De ingewijden zouden zich broeders noemen.

Poimandres is een naam die veelvuldig in het boek van Blavatsky, *De Geheime Leer*, wordt genoemd. Meer over de achtergrond, de betekenis en het ontstaan van de naam Poimandres, vindt men in het artikel van Peter Kingsley, *The Etymology of the name and Origins of the Hermetica*. Al lezende krijgt men oog voor de Egyptische achtergrond van het *Corpus Hermeticum* (C.H.). Meer be-

grip voor het C.H. kan verkregen worden wanneer men zich realiseert dat het ontstaan hiervan gezocht moet worden in de cultuur van het uitleggen van dromen zoals dit in de Egyptische tempelpraktijk plaatsvond. De *Hermetica* zou het product zijn van de Griekse cultuur in Egypte. De naam Poimandres is ontstaan door een Griekse vertaling van eigenschappen die aan de Egyptische god van wijsheid, Thoth, zijn toegeschreven. Ik ben Poimandres, de Geest van de volstreckte vrijmacht, Ik weet wat je wilt en ik ben overal bij je (C.H., I, 2). Het was in die tijd gebruikelijk om Egyptische goden eerder te benoemen naar hun eigenschappen dan naar hun naam. Deze vertaling van het Egyptisch in het Grieks wordt toegeschreven aan Hermes Trismegistus. Langzamerhand wordt het begrijpelijk waarom het Hermetisme een traditie van vertalen wordt genoemd. Centraal staat het zoeken naar de innerlijke betekenis van een woord, dat de vertaling van een woord uit een andere cultuur is.

Het artikel van Roelof van den Broek *The Hermetic Apocalypse and other Greek Predictions of the End of the religion* alsmede het artikel van Gilles Quispel over reïncarnatie en magie in de *Asclepius* maken duidelijk dat veel kennis van de *Hermetica* verkregen kan worden door bestudering van het C.H. en de *Asclepius*. De *Asclepius* is een vertaling van een Griekse tekst en bevat esoterische informatie voor de ingewijde voor de diverse stadia die hij/zij heeft door te maken. De Griekse tekst wordt de *Teleios Logos* (de volledige openbaring) genoemd. De

Teleios Logos zou in de eerste eeuwen na Chr. geschreven zijn. In die tijd was de bevolking Grieks, Joods en Egyptisch en bestond er een hellenistische beschaving. De holistische filosofie van Posidonius van Apameia gaf de toon aan. Uit het hellenisme kwamen de ideeën over het Zelf, reïncarnatie en onsterfelijkheid voort.

De *Asclepius* is geschreven om het Egyptische volk te troosten en te verheerlijken. De Egyptenaren leefden eeuwenlang onder vreemde overheersing. De *Asclepius* wil aantonen dat de Egyptische cultuur en de beschaving de bakermat van elke cultuur zijn. Veel overeenkomst treft met erin aan met de Joodse Gnosis.

In West-Europa was de invloed van het Hermetisme merkbaar gedurende de periode van 1400-1700. Daarna werd deze filosofie verdrongen door de mechanistische ideeën van Newton, het rationalisme en de verlichting. Als reactie hierop ging het Hermetisme ondergronds en overleefde in geheime genootschappen zoals bijvoorbeeld de rozenkruisers en de vrijmetselarij. De Hermetiek doet thans weer haar intrede in de Theosofie en de New Age-beweging.

Een antwoord op de vraag naar de wortels van het gnosticisme wordt door Gilles Quispel gegeven in het artikel *Hermes Trismegistus and the Origins of Gnosticism*. Alles zou erop wijzen dat het gnosticisme (in heidens opzicht, in Joodse en christelijke optiek) terug is te herleiden naar Alexandrië in Egypte. Hier vindt men eveneens de oorsprong van de gnostische

Boek & periodiek

---

driedeling, de reïncarnatie-gedachte, de transformatie door visie zoals Quispel dit beschrijft in het artikel Reincarnation and the Magic in the Asclepius. De Egyptische religie wordt gekenmerkt door het perspectief van een leven na de dood. In de Asclepius wordt gewezen op de functie van spreuken voor het verkrijgen van een onsterfelijk leven. Zoals Quispel laat zien speelt de magie in de Egyptische kunst een heel voorname rol. De invloed van de Egyptische kunst reikt ver, want de iconkunst zou voortkomen uit de door de Egyptenaren aan de overledenen meegegeven mummieportretten.

Dat in iedere filosofie een symboliek te vinden is waarmee een identiek onderwerp wordt weergegeven blijkt wel uit de mythe van de reis van de ziel door de ruimte. We komen onder andere het visioen van de profeet Ezechiël tegen in Ezechiël I, 26. Dit thema treffen we ook in het kabbalisme (zie verder) aan. De mens wordt verlicht volgens de mythe van de reis van de ziel door de ruimte. En zoals het Hermetisme aangeeft is het doel van het leven transformatie door visie op hogere sferen. Bij de reis door de ruimte bedient men zich van wachtwoorden, die teruggaan

naar het proces van sterven zoals dit bij de Egyptenaren bekend was. In West-Europa wordt de Egyptische magie geïntroduceerd in de vorm van de tweedeling zwarte en witte magie. Dit zou de aanzet zijn voor het ontstaan van het kabbalisme. In werkelijkheid is het kabbalisme een gnostische beweging van het Judaïsme. Hierin wordt het opstijgen naar de hemelen van enkele rabbi's beschreven om de 'kabod' te aanschouwen. Het kabbalisme kenmerkt zich dat door de mystieke beschouwing van een tekst uit de heilige schrift men in de magie belandt. Hermetisme en de kabbala dateren uit dezelfde periode, weerspiegelen dezelfde cultuur, het hellenisme, en hebben als de bron de gnosis uit Alexandrië.

In de artikelen over Valentinus en de apostel Paulus benadert Quispel de gnostiek vanuit de vroegchristelijke optiek. Valentinus christianiseerde de mythe van de Gnostika. Christus staat in het middelpunt van de geschiedenis, en is de hoeder van de onbewuste geest die in de mens verborgen is. Het Geheime Boek van Jacobus en het Evangelie van de Waarheid, behorende tot de Nag Hammadi-geschriften, komen voort uit de school van Valentinus. In het Evangelie van de Waarheid

vindt men het kernthema van de gnostiek. Hierin kan men kennis opdoen van de waarheid over ons ware wezen, wie we werkelijk zijn, maar dat we vergeten hebben. We ontwaken tot kennis. Volgens de vroegchristelijke zienswijze bevrijdt Christus de spirituele mens uit de wereld en openbaart hem de onbekende god en zijn diepste zelf.

Van Paulus leren we dat het christendom liefde is en dat er een niet te kennen God is. In en door Hem leven wij en we vinden in Hem onze bestaansgrond. Het wordt duidelijk dat de Gnostiek en het vroege christendom veel dichter bij elkaar staan dan de kerkvaders het hebben doen voorkomen.

Dit zeer lezenswaardige en boeiende boek, waarvan twaalf essays geschreven zijn in de Engelse taal, één in de Franse taal en één in de Duitse taal vraagt het nodige van de lezer. Naar mijn mening is een behoorlijke kennis van deze materie vooraf een vereiste. Het boek behoort tot de Bibliotheca Philosophica, die de grootste verzameling van geschriften over de Hermetica bevat. Een personsregister is achter in het boek opgenomen. Helaas ontbreekt een zakenregister.

Ton van Beek

De werkelijkheid is één,
ook al geven de wijzen
er verschillende namen aan.

De Upanishads